

УДК 37.03

О. І. Гузела, Л. А. Швайка

Українська академія друкарства

«ОЦЕ І УСЕ ПРО МЕНЕ...»

(до 80-річчя з дня народження Н. М. Сухолитки)

Стаття присвячена 80-річчю з дня народження Надії-Віри Михайлівни Сухолитки, що свого часу виконувала обов'язки декана інженерно-економічного факультету Українського поліграфічного інституту ім. Івана Федорова

...вогню молодого опік

болю жало шалене....

А потім....

смирений попіл.

... оце і усе про мене...

М. Матіос

«О Духу дорогий... Якби Ти показався й іншим ... в їхніх душах, в їхніх серцях...». Ці слова з праці «непересічного фламандця» о. Йосифа Схрейверса — «Ангел України» акумулюють в особі згусток енергії емоційних переживань автора, вони потрясають алегоричною силою духовного зв'язку з людиною, яка була для нас піснею пісень, зіркою зірок, квіткою квітів. Надія Михайлівна Сухолитка... Це вона подарувала нам делікатне видання «Ангела України», мовчки, з певністю, що її розуміють і з власними помітками в тексті ще далекого 1997 року. Серед підкреслених речень і таке: «Боже благословення з нами ... Воля сяє... але ще багато крові спливе... Терпи, дорога Україно, ти будеш велика і вільна...». Для неї це було дуже важливо, бо передусім почувала себе україркою в найчистішому і найвищому розумінні цього слова.

Десятого січневого дня 1931 року в учительській сім'ї Гофриків — Михайла Йосифовича та Павлини Михайлівни — народилося мале янголятко, яке щасливі батьки нарекли Надією Вірою. І пішло дитя по життю з вічною надією на краще і глибокою вірою в Господа Бога, Україну, близьких і дорогих людей. І так не вистачало на тій життєвій дорозі любові. Зрештою, як, напевно, кожній людині в цій печальній «долині сліз».

Дитинство і навчання Наді Гофрик у початковій школі пройшло в с. Вибудові Козівського району Тернопільської області. Атмосфера в сім'ї була благодатною для розвитку всепоглинаючої дитячої душі. Батько працював директором школи, а мати намагалася бути йому не лише вірною дружиною, але й найпершою помічницею і порадницею в складній педагогічній праці. Село Вибудів розташоване за 20 км від містечка Бережани, яке споконвіку славалося своїм українством, високою культурою, а окрім того, було єдиним гімназійним містом на всю округу. Отож, коли Надії виповнилося чотирнадцять років, батьки віддали її в науку до Бережанської гімназії, спадкоємницею якої

стала Бережанська середня школа №1. Тут працювали висококваліфіковані педагоги, які мали великий досвід і вміли дати своїм вихованцям добрі знання. У школі панували строгість і батьківське ставлення до учнів, дух взаємодопомоги і глибока повага до вчителів-наставників.

Надію зарахували до восьмого класу. Оскільки учні з інших сіл і міст не забезпечувалися гуртожитками, потрібно було вирішити проблему з помешканням. І тут їй дуже пощастило: однокласниця Дарця Гижа запропонувала жити в їхній родині. Батьки погодилися. Так у житті Надії почався новий період, який чи не визначально вплинув на подальше формування її як людини. Уже наприкінці життя в своїх спогадах про родину Гижів Надія Михайлівна напише: «...я не тільки познайомилася з прекрасною у всіх відношеннях родиною п-ва Гижів, але й мала щастя пізнати їх зблизька... Бережанська земля стала їх вічним пристанищем. Вони залишили помітний світлий слід на ній, і за свою багаторічну жертовну працю для українського народу заслужили на пам'ять».

У 1948 році Надія – Віра Гофрик успішно закінчила школу і вступила до Українського поліграфічного інституту на технологічний факультет, спеціальність «Економіка і організація поліграфічної промисловості». Набувши кваліфікації інженера-економіста, за направленням державної комісії з розподілу молодих спеціалістів Надія залишилася працювати на кафедрі економіки і організації поліграфічної промисловості на посаді старшого лаборанта. Роботу любила, була дуже виконавчою і творчою, відчувала внутрішній потяг і генетичну здібність до педагогічної й наукової праці. Однак обставини склалися так, що в 1957 році Надія Михайлівна (уже Сухолитка за прізвиськом чоловіка) йде на виробництво. Спочатку рік попрацювала начальником планового відділу Львівської друкарні видавництва АН УРСР. Зуміла проявити себе на цій посаді як обдарований і достатньо знаючий, хоча й без жодного виробничого досвіду, керівник. Отож у 1958 році її призначають головним інженером друкарні, а в 1966-му — начальником планово-виробничого відділу Львівської обласної книжкової друкарні. Цей період у житті Надії Сухолитки був дуже напруженим, вимагав повної віддачі на роботі і в сім'ї, де підросло двоє донечки. Разом з тим виробничий вишкіл дозволив оцінити економічні проблеми галузі поліграфії зсередини; був добрим підґрунтям народження практичних ідей і спонукую до їх наукового осмислення. Крім того, Надія Михайлівна осягнула дуже важливу річ – мистецтво управляти: людьми, ресурсами, фінансами. Сьогодні – це ціла наука, окрема галузь економічної діяльності, окремий фах – менеджер. Паралельне навчання в аспірантурі УІІ ім. Ів. Федорова при кафедрі «Економіки і організації поліграфічної промисловості» підсилювало потяг до науково-педагогічної діяльності, яку таки наважилася розпочати в 1966 році.

Перший рік викладацької роботи збіг на посаді асистента, яку за своїм фаховим рівнем економіста вона давно переросла. Це розумів колектив кафедри, який 1967 року рекомендував їй на посаду виконувача обов'язків

доцента. На жаль, тодішні вимоги до відповідних викладацьких посад не враховували виробничого досвіду, і вже в 1968 році Надія Михайлівна Сухолитка приступила до роботи на посаді старшого викладача кафедри ЕОПП.

Попри всі труднощі особистого життя, Надія Сухолитка одразу почала активну публікаційну та педагогічну діяльність. У 1969 — 1979 рр. виходить низка публікацій в журналах «Поліграфія і видавнича справа» (Львів) та «Поліграфія» (Москва). Співавторами статей були і тодішній завідувач кафедри Ю. О. Барнич і кандидат технічних наук Я. К. Шамборовський, і найближча подруга і колега З. М. Холод. Тематика наукових статей свідчила про глибоке розуміння автором проблем виробництва, була свіжою і практично цінною. Це питання оцінки рівня та вдосконалення організації виробництва; дослідження виробничого циклу виготовлення книжкових видань і розрахунок поточкових ліній на стадії складальних процесів — найбільш складних і трудомістких у технології виготовлення друкованої продукції; економічне обґрунтування варіантів виготовлення палітурок. Статті з'являлися щорічно, або й частіше. Здавалося, вихлопнувся назовні тамований роками досвід і талант прозрілого науковця. Але не лише науковця.

Надія Михайлівна без проблем, легко і натхненно увійшла в роль викладача і педагога. На дні жіночого серця і в архівах пам'яті збереглися батькова відданість шкільництву та високі педагогічні засади родини Гижів. Вона відчувала свою потрібність молодим людям. Її лекції, завжди дуже чітко і логічно побудовані, часто пересипалися прикладами виробництва, дуже влучними дотепами або й цитатами з літературних творів. Гарна, з пишним білявим волоссям, сіро-голубими теплими очима, бархатистим голосом, вона заходила в студентську аудиторію і вже своєю поставою, поведінкою, мовою, ставленням до студентів виховувала. Це була рідкісна інтелігентність.

Надія Михайлівна пропрацювала на посаді старшого викладача до закінчення своєї трудової діяльності — липня 2000 року. Вона забезпечувала курси «Організація поліграфічного виробництва», «Організація, планування і управління поліграфічними підприємствами», «Аналіз господарської діяльності поліграфічних підприємств», «Фінанси». Нею розроблена й видана низка методичних вказівок та індивідуальних практичних завдань із забезпечуваних дисциплін і курсового проектування; лівова частка її праці є і в дуже важливому виданні «Матеріали комплексної системи управління якістю підготовки спеціалістів по кафедрі економіки і організації поліграфічної промисловості», на її відповідальності і за безпосередньої участі було методичне забезпечення та організація виробничих практик — організаційно-управлінської та переддипломної.

Восьмидесяті — дев'яності роки ХХ і початок ХХІ ст. позначилися суттєвими змінами в суспільно-політичному житті держави й економіці галузі. Для Надії Сухолитки це були роки зрілості як науковця, так і педагога. Працюючи пліч-о-пліч з давнім товаришем, відомим у галузі вченим, тоді ще

деканом інженерно-економічного факультету УПІ Р.М. Машталіром, вона тривалий час була його фактичним заступником, а в 1980—1981 роках — виконавцем обов'язків декана. Багато писала і видавала. Мала певний досвід у написанні підручників: належала до авторського колективу навчального посібника для студентів технічних спеціальностей «Организация, планирование и управление производством на полиграфических предприятиях», який побачив світ у видавництві «Книга» (М., 1979). Відповідно, у 1985 році вона пише чотири глави (п'ять друкарських аркушів) у довіднику «Экономика полиграфического производства», підготовленому кафедрою ЕОПП за редакцією доктора економічних наук Р.М. Машталіра, який вийшов також у видавництві «Книга». Довідник готувався в дуже стислі терміни, переважно в період відпустки. Прискіпливість Р.М. Машталіра, високі вимоги до рукописів видавництва, трудомісткі технології виготовлення видання — усе це дуже виснажувало. Однак книжка вийшла дуже добра. У ній відчувався дух кардинальних перемін, на порозі яких знаходилося тоді суспільство. Ще через сім років Надія Михайлівна в співавторстві готує матеріали до навчального посібника з грифом МОНУ «Методика комплексного та оперативного економічного аналізу ефективності господарювання підприємницьких структур видавничо-поліграфічного комплексу» (К., 2002). А в 2004 році входить до авторського колективу (очолюваного З. М. Холод) підручника з грифом МОНУ «Аналіз фінансово-економічної діяльності поліграфічних підприємств» (К.: ВАТ «УкрНДІСВД»).

Два останні видання — це продукт опрацювання уже ринкових умов господарювання підприємницьких структур галузі поліграфії. Для студентів «Аналіз фінансово-економічної діяльності поліграфічних підприємств» стає настільною книгою, свого роду бестселером, оскільки охоплює всі сфери діяльності підприємства, окреслює логіку аналізу, формульний апарат, інформаційні джерела та (що дуже важливо!) приклади аналітичних процедур. Розділи, які підготувала в підручнику Надія Михайлівна, стали її лебединою піснею в галузевій науці та практиці. Піснено, яка залишається з нами і ще довго буде потрібною теоретикам, практикам, студентам.

Доля Надії Сухолитки як науковця не була увінчана захистом дисертації. Причин багато, і причин життєво важливих. Сімейне життя дало тріщину, дуже глибоку, таку, яка дістала серця і назавжди залишила в ньому незагойну рану жалю. Однолюб за своєю природою, вона, розлучившись з чоловіком, намагається жити для дітей, утримує стареньку хвору матір, облаштовує повсякденні житейські проблеми. Працювала над науковими дослідженнями. Мала великий доробок наукових статей — більш як 40 публікацій; була відмінним методистом — її перу належить понад 45 методичних розробок. З переходом України на ринкову економіку активно досліджувала проблеми малого бізнесу, оплати праці в нових умовах, перспективи розвитку книговидавничої галузі.

Упродовж всього періоду роботи в навчальному закладі керувала та

займалася розробкою як держбюджетних, так і господоговорних тем. Свідчення цього — численні звіти про результати роботи та впровадження їх у виробництво. Зокрема, наукові дослідження стосувалися удосконалення виробництва, праці та її оплати як факторів підвищення ефективності виробництва, особливо в умовах використання принципово нової високопродуктивної та автоматизованої техніки. Результатом цих досліджень стала обґрунтована система показників рівня організації та ефективності виробництва, яка була успішно апробована на поліграфічних підприємствах. Окрім того, на основі проведених досліджень розроблено і впроваджено у виробництво шляхи удосконалення організації праці на основі бригадного госпрозрахунку та комплексного системного підходу. На той час це був помітний поступ у вирішенні економічних проблем підприємств, що працювали за режимом планової економіки.

Розробки по господоговорній темі «Порівняльний економічний аналіз використання матеріалів і пошук резервів підвищення ефективності виробництва книжкових поліграфічних підприємств» (1989 р.), одним з керівників і провідних виконавців якої була Надія Михайлівна, впроваджено у виробництво 12-ти підприємств РВО «Поліграфкнига». Запропоновано методикку і виконано аналіз організації обліку руху, розрахунку потреби і видачі матеріалів на виробництво; підготовлено рекомендації щодо автоматизації операцій з матеріалами та удосконалення порядку віднесення витрат на матеріали та транспортно-заготівельних витрат на собівартість окремих видів продукції. Дані дослідження не втратили актуальність і сьогодні, вони лягли в основу сучасної системи управління витратами, зокрема витратами на матеріали, частка яких на підприємствах галузі в структурі операційних витрат часто є найбільшою.

У 1988 році у видавництві «Реклама» вийшла друком монографія «С ориентиром на ускорение». Серед її авторів — і Надія Михайлівна Сухолитка. А скільки молодих спеціалістів вилетіло з-під її крила, скільком передала вона паростки наукових ідей, які пізніше розвинулися учнями в завершені наукові праці, скільком прищепила любов до економіки, навчила розпізнавати в ній живчик життя, а не лише суху мову цифр.

Надія Михайлівна жила академією, факультетом економіки і організації книжкової справи, кафедрою економіки і організації поліграфічної промисловості. Часто була на суміжних кафедрах, вникала в усі подробиці життя закладу. Мала здібності до адміністративної роботи. Для кожного вміла знайти таку справу, в якій людина могла розкритися на повну силу.

Надію Сухолитку можна назвати демократом у найвищому розумінні цього слова. Основним мірилом педагога вона вважала професіоналізм, людяність, терпеливість і зичливість, а для вченого — талант і здатність до самостійної наукової праці. Великі надії покладала на молодь. Вважала, що майбутнє країни, галузі, навчального закладу, кафедри належить талановитій молоді. Всіляко підтримувала навчальні, наукові і громадські дерзання

молодих. За її делікатними порадами на кафедрі запрошували на викладацьку роботу найперспективніших молодих людей. Не один раз брала під свій захист та опіку співробітників і студентів, які з різних причин мали якісь проблеми. З її легкої руки і під впливом чарівності вирішувалося багато питань. Надія Михайлівна чудово розбиралася в людях, мала незбагненну інтуїцію. З першої зустрічі могла оцінити професійний потенціал студента або колеги і дуже рідко помилялась у своїх початкових оцінках.

28 серпня 1998 року задокументовано звільнення Надії Михайлівни Сухолитки з місця роботи і переведення на умови погодинної оплати праці. А 5 липня 2000 року вона повністю розраховалася. Невблаганний час і нелегке життя підірвали здоров'я, і вона залишилася в теплій гавані своєї родини. Життя академії не полишало її думки, спілкувалася з колегами по кафедрі, працювала над підручником з аналізу, а ще — згадувала, згадувала, згадувала... Ті спомини просилися на папір і час од часу таки висівалися чорними і виразними літерами. Вона мала що згадати. Адже Н.М. Сухолитка була великою патріоткою України, чудово знала історію країни, культуру, побут. Дуже любила українську літературу, досконало володіла мовою, із задоволенням посила українські строї. Була прекрасною співрозмовницею і цікавою оповідачкою, уміла зібрати біля себе різних за віком і професією дивовижних людей. До останніх днів не переривався її духовний і душевний зв'язок з рідними Бережанами. Роками листувалася з директором Бережанського музею книги Надією Волинець — жінкою, на яких, за словами Василя Симоненка, «тримається Україна», мужньою, сильною, обдарованою і самовідданою в любові до України та українців. Це листування живило спрацьоване серце Надії Михайлівни, додавало снаги і пробуджувало бажання взятися за перо. У Бережанській газеті «Жайвір» появилася перша ластівка її спогадів про родину Гижів. Вочевидь, вони не єдині, написані автором, але так і не оприлюднені.

На Львівському форумі видавців 2007 року презентували книгу до ювілею Бережанської гімназії. Зібралися колишні випускники. Надія Волинець виглядала і Надію Михайлівну, та тяжка недуга вже не дозволила їй долучитися до імпрези. Дзвінки на кафедрі також стали рідкістю. А першого літнього дня 2008 року сумна звістка облетіла всіх, хто знав Надію Сухолитку: відійшла... У напручуд гарний і сонячний день, наприкінці навчального року відійшла на вічний спочинок. Полинула її душа у високі небеса неньки України, щоб уже звідти оберігати Дух усіх нас, сокотити любов'ю і молитвами своїх дітей, онуків, правнуків. Вона не мала особливих нагород за життя. Усе ті ж сторінки особової справи засвідчують, що були подяки та грамоти різних рівнів (аж до Бюро Президії АН УРСР) і з різних пагод. І не більше. Напевно, і не розраховувала на них, бо найбільшою утіхою була її родина, вірні товаришки, а ще' — усвідомлення того, що поза всіма негараздами таки дочекалася самостійної України. Може, для сучасних молодих людей ці слова видаються банальними, а для середнього покоління — надмір пафосними. Але це воістину

Оглядаємося на життя Надії Михайлівни і спадають на думку слова Матері Терези: «Я не одержала нічого з того, що ХОТИЛА, — я одержала все, що мені було ПОТРІБНЕ! Бог почув мої молитви». Її молитви теж були почуті Богом. Інакше просто не могло бути, бо були ті молитви завжди щирі і виповисні болем за цілий світ, який так любила Надія—Віра Сухолитка.

«ВОТ И ВСЕ ОБО МНЕ...»

Статья посвящена 80-летию со дня рождения Надежды-Веры Михайловны Сухолитки, что некоторое время выполняла обязанности декана инженерно-экономического факультета Украинского полиграфического института им. Ивана Федорова

«HERE AND ALL ABOUT ME...»

The article is devoted 80-richchyu from the day of birth of Nadiya-Vera Mykhajlo Sukholitki that executed some time duties of dean engineer-economic to the faculty of the Ukrainian polydiene institute the name of Ivan Fedorova.

Стаття надійшла 02.02.2011

УДК 655:006:03

О. В. Мельников

Українська академія друкарства

БІЛА КНИГА УКРАЇНСЬКОГО КНИГОВИДАННЯ

Рецензія присвячена книзі О. В. Афоніна та М. І. Сенченка «Українська книга в контексті світового книговидання», що була видана Книжковою палатою України ім. Івана Федорова у 2009 році.

Книговидання, книжкова торгівля, книга

Афонін О. В. **Українська книга в контексті світового книговидання** [Текст] / О. В. Афонін, М. І. Сенченко. — К. : Кн. палата України, 2009. — 277 с. — 500 пр. — isbn 978-966-647-157-7.

Ще минулого року придбав книгу О. В. Афоніна та М. І. Сенченка «Українська книга в контексті світового книговидання» і, чесно кажучи, не мав можливості докладно ознайомитися з нею одразу. Пам'ятаю тільки перше враження — привернув увагу великий обсяг фактів і статистичної інформації, наведеної у

